

Romade elutingimused: nõuetele mittevastavad eluasemed ja puudulik tervishoid

Kommenteeritud kokkuvõte

Sissejuhatus

Romade elatustase on ülejäänud elanikkonna omast palju madalam. Nad elavad sageli viletsates elamutes eraldatud piirkondades ja neil puudub juurdepääs põhiteenustele. Sellel on halb mõju ka romade tervisele: neid ähvardab sagedamini puuete, krooniliste haiguste ja ülekaalulisuse oht. Ülerahvastus seondub tervise- ja psühholoogiliste probleemidega, tuberkuloosi ja hingamisteede haigustega ning suurendab tule- ja koduõnnetuste ohtu. Viletsad eluasemed mõjuvad halvasti tervisele ja turvatundele ning suurendavad samuti koduõnnetuste ohtu.

Eurofound on läbi vaadanud teemakohase erialakirjanduse ja teinud uurimisandmete teisese analüüsi, et saada ülevaade romade elutingimustest ja tervisest ning sellest, kuidas need kaks valdkonda on omavahel seotud. Analüüsis on kasutatud ÜRO arenguprogrammi, Euroopa Liidu vähemuste ja diskrimineerimise uuringu (EU MIDIS) ning Euroopa Liidu romade terviseuuringu andmeid.

Poliitikataust

Nõudlus romade elutingimusi käsitlevate andmete järele on Euroopas kasvanud. See huvi on osaliselt tingitud romade kodudest väljatõstmistest Prantsusmaal ja Itaalias ning nende ümberasustamisest Rumeeniasse ja Bulgaariasse 2010. aastal. Euroopa Parlamendi 2011. aasta märtsi resolutsiooniks kutsutakse Euroopa Komisjoni üles võtma vastu romade kaasamise strateegia ning rõhutatatakse seirenäitajate väljatöötamise ja Laekeni näitajate laiendamise tähtsust väikseimatele statistilistele haldusüksustele.

Andmevajadus seondub ka romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiatega ELi raamistikuga, mis hõlmab haridusele, tööhõivele, tervishoiule ja eluasemele juurdepääsuga seotud eesmärke, mis peaksid põhinema „ühistel, võrreldavatel ja usaldusväärsetel näitajatel“. Lisaks kutsutakse strateegias üles kindlaks määrama ebasoodsas olukorras mikropiirkondasid või segregeeritud alasid ning kasutama tõhusaid seiremeetodeid, et hinnata romade integreerimise meetmete mõju.

Ent rahvusrühmade elutingimuste kohta on raske andmeid koguda, sest rahvaloenduse andmed on sageli kas aegunud või neid ei ole kogutud rahvuste lõikes. Mis puutub uuringutesse, siis nende valimite suurus ei võimalda palju andmeid koguda väikeste elanikkonnarühmade kohta, samas kui suunatud uuringud ei võimalda sihtrühma olukorda võrrelda ülejäänud elanikkonna omaga.

Peamised tähelepanekud

Hügieenivõimalused

Üks peamisi probleeme romade eluasemete puhul on heade hügieenivõimaluste puudumine (nt majasisene tualett, vann või dušš). Häid hügieenivõimalusi ei saa kasutada keskmiselt 62% romadest; segregeeritud piirkondades elava põhirahva puhul on vastav näitaja 31%. Bulgaarias paistavad romad olevat palju halvemas olukorras kui nende naabruses elavad põhirahva liikmed. Nii näiteks on neil kolm korda halvem juurdepääs headele hügieenivõimalustele kui põhirahval ja peaaegu kaheksa korda suurem tõenäosus elada nõuetele mittevastavates elamutes, nagu lagunevad või mahajäetud hooned.

Ülerahvastus

Teine suur probleem on romade ülerahvastus, eriti neil puhkudel, kui inimesed on oma senisest elupaigast välja tõstetud. Olukord on eriti terav Slovakkias ja Ungaris, kus romad elavad keskmiselt tingimustes kaks inimest ühe ruumi kohta. Ülerahvastus tekitab mitmesuguseid terviseprobleeme ning suurendab tule- ja koduõnnetuste ohtu.

Segregatsioon linnades

Suurem osa linna-romadest elab segregeeritud piirkondades. Segregatsioon võib olla strateegia, mille abil kogukonna sidemeid ja võrgustikku kasutades püütakse hakkama saada põhiteenuste puudumisega. Ent isegi toimetulekustrateegiana on segregatsioon ajutine lahendus, sest sellega kaasneb isoleerumine ja koondumine, mis suurendab niigi haavatavate elanikonnarühmade haavatavust veelgi. Segregatsiooni tõttu on romad ilma tervishoiuteenustest, tööhõivevõimalustest, haridusest ja sidemest ülejäänud ühiskonnaga.

Eluaseme kvaliteedi mõju tervisele

Eluasemete kvaliteet segregeeritud piirkondades kipub olema väga kehv. Analüüs näitab, et nõuetele mittevastavates eluasemetes elavad romad kaebavad tõenäolisemalt kehvast füüsilisest ja vaimsest tervisest üle. Samuti on sellistes tingimustes elavatel romadel suurem oht sattuda koduõnnetustesse ja narkoprobleemide küüsi.

Puudulik eluase võib mõjutada ka romade tervist, sest selle põhjendusel võidakse romasid tervishoiuteenuste osutamisel diskrimineerida. Näiteks Ühendkuningriigis ei pääse travellerid sageli arsti juurde, sest arstid keelduvad vastu võtmast patsiente, kellel puudub kindel aadress.

Poliitikasoovitused

- Eluasemetega seotud algatused ei tohiks üldiselt segregatsiooni suurendada ja mis veelgi olulisem, nad ei tohiks süvendada haavatavate rühmade isoleeritust. Puuduse leevendamiseks mõeldud strateegiad peaksid hõlmama ka muid piirkonnas elavaid haavatavaid rühmi.

- Võimas abinõu haavatavate rühmade elutingimuste parandamiseks eriti neis Kesk- ja Ida-Euroopa riikides, kus romasid on palju, võib olla asjakohaste sotsiaaleluasemete arvu ja kättesaadavuse suurendamine.
- Väiksemate piirkondade puhul tuleks arvestada ohuga, et need võivad vähese silmapaistvuse tõttu ressursside sihtotstarbelisel jagamisel tähelepanu alt välja jääda. Alates 2003. aastast ELi territoriaalüksuste madalaima tasandi (kohalikud haldusüksused LAU 1 ja LAU 2) üle ametlikult seiret ei tehta, mis teeb väikemate territoriaalüksuste nagu roma asunduste analüüsimise keeruliseks. Võimalik lahendus oleks kõrvutada rahvaloenduste ja uuringute kattuvate näitajate andmeid.
- Prioriteediks tuleb seada meetmed, mis on suunatud kehvade eluasemete nendele aspektidele, mis on tugevalt seotud halbade tervisetulemustega. Romade eluasemete ja terviseseisundi seoseid tuleb lähemalt uurida.
- Rohkem tuleb toetada romade tervishoiuvahendajaid, kelle töö on eriti oluline, arvestades tervishoiuteenuste puudust roma asundustes, romade diskrimineerimist arstiabi saamisel, romade suhtumist tervisesse ning nende spetsiifilist epidemioloogilist olukorda. Lähemas perspektiivis oleks kulutasuv lahendus mobiilsed tervishoiuteenused, mis viiksid ülivajaliku põhilise tervishoiuteenuse isoleeritumate ja puudust kannatavate roma kogukondadeni.
- Eluasemetest väljatõstmine võib romade elutingimusi rühmade viisi veelgi halvendada. Välja tuleb töötada suunised või protokollid, mis seda olukorda väldiksid.
- Üks olulisemaid eeltingimusi romade abistamiseks mõeldud programmide rakendamisel on asjakohaste andmete olemasolu. Lähemas perspektiivis on oluline tõhustada ja kasutada suunatud uuringuid, et kaardistada olukord ja dokumenteerida selle muutusi.

Lisateave

Aruanne *Living conditions of the Roma: Substandard housing and health* („Romade elutingimused: nõuetele mittevastavad eluasemed ja puudulik tervishoid”) on avaldatud aadressil <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef12021.htm>.

Lisateavet pakub teadur Daniel Molinuevo: dmo@eurofound.europa.eu.